

THU NHẬP CỦA NGƯỜI LAO ĐỘNG VIỆT NAM TRONG BỐI CẢNH ĐẠI DỊCH COVID-19

ThS. Nguyễn Thị Hằng

Trường Đại học Lao động - Xã hội

Vhangnt.uls@gmail.com

ThS. Nguyễn Thùy Hương

Trường Đại học Lao động - Xã hội

nguyenthuyhuong.889@gmail.com

Tóm tắt: Đại dịch Covid-19 xuất hiện ở Việt Nam, đã và đang ảnh hưởng nghiêm trọng đến tất cả các lĩnh vực kinh tế - xã hội. Thực tế cho thấy, lao động chính là đối tượng bị ảnh hưởng nhiều nhất và nghiêm trọng nhất, đặc biệt là lao động làm việc trong lĩnh vực dịch vụ và công nghiệp - xây dựng. Tác động của đại dịch Covid-19 đã khiến cho việc làm bị giảm sút, tỷ lệ thất nghiệp tăng đột biến, hàng triệu người lao động mất việc làm, phải tạm nghỉ việc hoặc giảm giờ làm..., từ đó ảnh hưởng nghiêm trọng đến thu nhập của người lao động, cuộc sống của họ gặp nhiều khó khăn. Do đó, bài viết tập trung nghiên cứu thu nhập của người lao động ở Việt Nam qua các giai đoạn của đại dịch, từ đó đưa ra một số khuyến nghị nhằm hỗ trợ người lao động vượt qua khó khăn, ổn định cuộc sống và phát triển thu nhập sau đại dịch.

Từ khóa: Covid-19, tác động, thu nhập, người lao động

INCOME OF VIETNAMESE WORKERS IN THE COVID-19 PANDEMIC

Abstract: Apperance of the Covid-19 pandemic in Vietnam has been seriously affecting all socio-economic fields. In fact, the labor force is affected and serious, especially laborers working in the service and industry - construction sectors. The impact of Covid-19 has caused reduction of jobs, spikedly unemployment rate, millions of workers lost their jobs, temporarily stop working or reduced working hours, etc., thereby seriously affecting income of workers, their life is difficult. Therefore, the article focuses on studying the income of workers in Vietnam through the stages of the pandemic, thereby making some recommendations to support workers to overcome difficulties, stabilize their lives and increase income after pandemic.

Keywords: Covid-19, impact, income, employees.

Mã bài báo: JHS - 56

Ngày nhận bài sửa: 12/6/2022

Ngày nhận bài: 20/5/2022

Ngày duyệt đăng: 20/7/2022

Ngày nhận phản biện: 02/6/2022

1. Giới thiệu

Đại dịch Covid-19 được Tổ chức Lao động quốc tế (ILO) đánh giá là “cuộc khủng hoảng toàn cầu tồi tệ nhất kể từ sau Thế chiến thứ II”. Đại dịch diễn ra thần tốc trên phạm vi toàn cầu nhiều tháng qua, lan rộng đến 215 quốc gia và vùng lãnh thổ, ảnh hưởng trầm trọng đến mọi hoạt động của tất cả các quốc gia. Tại Việt Nam, khủng hoảng Covid-19 xuất hiện trong quý đầu tiên của năm 2020, kéo dài không liên tục như các quốc gia châu Âu, châu Mỹ, nhưng vẫn gây tác động xấu tới nội tại nền kinh tế. Theo báo cáo

Tổng cục Thống kê (2020), tăng trưởng GDP của Việt Nam chỉ đạt 3.82% trong quý I/2020 thấp nhất 10 năm gần đây. Bước sang quý II/2020, Việt Nam đánh dấu sự suy giảm tồi tệ trong tăng trưởng với con số chỉ 0.36%. Kéo theo đó là sự giảm xuống trong lực lượng lao động và thất nghiệp tăng lên. Nhiều nghiên cứu cho thấy, lao động chính là đối tượng dễ bị tổn thương nhất, ảnh hưởng nghiêm trọng nhất khi đại dịch xảy ra. Các vấn đề về việc làm, thất nghiệp, giảm thu nhập..., ảnh hưởng không nhỏ đến đời sống người lao động nói riêng và nền kinh tế xã hội nói

chung. Do đó, bài viết sẽ tập trung xem xét tác động của Covid-19 tới việc làm và thu nhập của người lao động trước và sau đại dịch; từ đó đưa ra một số kiến nghị hướng tới làm giảm tác động tiêu cực của đại dịch này tới cuộc sống của người lao động Việt Nam.

2. Cơ sở lý thuyết và tổng quan nghiên cứu

2.1. Cơ sở lý thuyết và khung phân tích

Học thuyết của Adam Smith (1723 - 1790) chỉ ra rằng xã hội có 3 giai cấp tương ứng với 3 hình thức thu nhập: địa chủ - địa tô, nhà tư bản - lợi nhuận và công nhân - tiền lương. Trong đó, tiền lương là một phần thu nhập của công nhân làm thuê, là một phần của sản phẩm lao động. Nó phụ thuộc vào trình độ phát triển kinh tế của mỗi quốc gia, tức nếu tốc độ tăng của cải của quốc gia tăng thì lương tăng và ngược lại. Và có hai yếu tố quyết định đến mức tiền lương là cầu về lao động và giá cả trung bình của các tư liệu sinh hoạt, ông cũng đã phân biệt sự khác nhau giữa tiền lương thực tế và tiền lương danh nghĩa.

Tại Việt Nam, theo Quân & Điềm (2010), tiền lương có thể được hiểu là khoản tiền mà người lao động nhận được khi họ đã hoàn thành một công việc nào đó. Ngoài ra, căn cứ theo điều 90 Bộ luật Lao động 2019, tiền lương được định nghĩa như sau: “Tiền lương là số tiền mà người sử dụng lao động trả cho người lao động theo thỏa thuận để thực hiện công việc, bao gồm mức lương theo công việc hoặc chức danh, phụ cấp lương và các khoản bổ sung khác”. Thêm vào đó, theo Yến (2020), một số yếu tố chi phối tiền lương, thu nhập của người lao động chính là sự phát triển của thị trường lao động trong nước và mức độ hội nhập quốc tế, là trình độ phát triển kinh tế chung của đất nước và sự phát triển của các doanh nghiệp nói riêng.

Theo Samuelson và Nordhalls (2001), thu nhập là nguồn tiền lương, trả lãi, cổ tức và các nguồn thu khác mà một cá nhân hay một quốc gia nhận được trong một khoảng thời gian nhất định (thường là một năm). Tại Việt Nam, theo Tổng cục Thống kê (2014), thu nhập người lao động được định nghĩa như sau: “Thu nhập từ việc làm là khoản tiền công dưới dạng tiền mặt hoặc hiện vật trả cho người làm công ăn lương đối với thời gian hoặc công việc đã làm, cùng với khoản tiền trả cho thời gian không làm việc như nghỉ phép hoặc nghỉ hè hàng năm, nghỉ lễ hoặc các thời gian nghỉ khác được trả lương, bao gồm cả những khoản tiền công khác được nhận thường xuyên có tính chất như lương trước khi người

chủ khấu trừ [các khoản mà người chủ đã đóng cho người làm công ăn lương như: thuế, đóng bảo hiểm xã hội, tiền đóng cho chế độ hưu trí, phí bảo hiểm y tế, bảo hiểm xã hội trả thay lương (trả cho người lao động trong thời gian nghỉ việc vì ốm đau, thai sản, tai nạn lao động), phí đoàn thể và các khoản nghĩa vụ khác của người làm công ăn lương]. Không tính vào thu nhập từ việc làm các khoản sau: tiền bảo hiểm xã hội và tiền cho chế độ hưu trí mà người chủ đã đóng cho người làm công ăn lương và những phúc lợi mà người làm công ăn lương đã nhận được từ các khoản này, tiền chi trả cho kết thúc hợp đồng, các khoản phúc lợi không thường xuyên (như tiền thưởng cuối năm, tiền biểuu...)”.

Tóm lại, thu nhập của người lao động theo cách hiểu trong nghiên cứu này có nghĩa là tất cả các khoản tiền mà doanh nghiệp, người sử dụng lao động trả cho người lao động căn cứ theo số lượng và chất lượng công việc họ đã thực hiện, bên cạnh lương còn có các khoản tiền phụ cấp, các khoản tiền thưởng..., được tính chung vào thu nhập của người lao động. Do đó, thu nhập chịu ảnh hưởng bởi rất nhiều yếu tố, trong đó có sự phát triển kinh tế xã hội của quốc gia.

2.2. Tổng quan nghiên cứu

Tiền lương, thu nhập là vấn đề được nhiều người quan tâm, đặc biệt trong bối cảnh đại dịch Covid-19 diễn ra bởi nó có ảnh hưởng không nhỏ đến cuộc sống người lao động và hiệu quả hoạt động của doanh nghiệp. Một số đề tài nghiên cứu về thu nhập người lao động trong đại dịch Covid-19 như:

Theo Bình (2021): “*Tác động của đại dịch Covid-19 tới lao động, việc làm ở một số nhóm dễ bị tổn thương*”. Tác giả phân tích tác động của đại dịch Covid-19 đến lao động, việc làm nói chung, đặc biệt là nhóm lao động dễ bị tổn thương, như: lao động di cư, lao động khu vực phi chính thức, người nghèo, phụ nữ... Tuy nhiên, tác giả chưa đưa ra những giải pháp khắc phục tình trạng đó.

Theo Như & Dân (2021): “*Tác động của Covid-19 tới Việt Nam: Nhìn từ góc độ thu nhập, việc làm của người lao động*”. Bài báo đã phân tích các tác động của khủng hoảng dịch bệnh tới khía cạnh việc làm, số giờ làm việc và thu nhập của người lao động, đặc biệt với nhóm lao động nữ và nhóm lao động có trình độ thấp. Tuy nhiên, bài báo mới chỉ phân tích trong năm 2019 và năm 2020, các giải pháp đề xuất còn chung chung.

Theo Dung (2022): “*Tác động của đại dịch Covid-19 đến thị trường lao động Việt Nam*”. Bài viết nghiên cứu tác động của đại dịch Covid-19 đến cân đối cung - cầu lao động, thất nghiệp, thiếu việc làm, giảm thu nhập... và một số giải pháp nhằm khôi phục và phát triển thị trường lao động.

3. Phương pháp nghiên cứu

Bài viết sử dụng phương pháp thu thập tài liệu, thống kê mô tả để thực hiện so sánh, phân tích sự thay đổi về thu nhập, việc làm của người lao động trong thời gian trước và sau đại dịch Covid-19. Dữ liệu được sử dụng trong bài được thu thập chủ yếu từ các số liệu đã công bố của Tổng cục Thống kê.

4. Thực trạng vấn đề nghiên cứu

4.1. Tình hình lao động, việc làm và thu nhập của người lao động Việt Nam trước đại dịch

Trước đại dịch Covid-19, với sự chuyển dịch tích cực của nền kinh tế trong và ngoài nước, cùng sự chỉ đạo quyết liệt của Chính phủ, thị trường lao động những năm trước đại dịch đã có sự chuyển biến theo hướng tích cực, tỷ lệ thất nghiệp, thiếu việc làm giảm, số người có việc làm tăng; giảm dần sử dụng lao động giản đơn sang sử dụng nhóm lao động có kỹ năng và trình độ cao, chất lượng lao động được nâng cao, thu nhập của người lao động làm công hưởng lương có xu hướng tăng (Tổng cục Thống kê).

Theo Báo cáo Tình hình lao động việc làm quý IV và cả năm 2019 của Tổng cục Thống kê, lực lượng lao động trong nền kinh tế tiếp tục gia tăng, góp phần bổ sung nguồn lực cho phát triển kinh tế - xã hội của đất nước. Tuy vậy, lực lượng lao động qua đào tạo được cấp bằng, chứng chỉ từ sơ cấp trở lên còn thấp, chỉ chiếm 22,8%.

Chuyển dịch cơ cấu lao động theo hướng giảm tỷ trọng lao động trong khu vực nông, lâm nghiệp và thủy sản nhưng tăng trong khu vực công nghiệp và dịch vụ và đạt mức cao nhất trong vòng 5 năm qua kể từ 2015 trở lại đây. Năm 2019 là năm đầu tiên tỷ trọng lao động trong khu vực nông, lâm nghiệp và thủy sản giảm xuống thứ hai sau khu vực dịch vụ.

Cũng theo số liệu của Tổng cục Thống kê, quý IV/2019, lực lượng lao động từ 15 tuổi trở lên ước đạt 56,1 triệu người, tăng 472,2 nghìn người so với quý trước và tăng 501,8 nghìn người so với cùng kỳ năm trước. Lực lượng lao động trong độ tuổi lao động quý IV năm 2019 ước tính đạt 49,4 triệu người, tăng 278,7 nghìn người so với quý trước và tăng 442,3% so với cùng kỳ năm trước. Trong tổng số người tham

gia lực lượng lao động của quý 4/2019, có 13,2 triệu người đã được đào tạo có bằng, chứng chỉ (từ sơ cấp trở lên) tăng 480,3 nghìn người so với quý III. Tỷ lệ qua đào tạo của lao động khu vực thành thị đạt 41,3%, cao hơn gần 3 lần khu vực nông thôn.

Lao động có việc làm tiếp tục tăng, cơ cấu lao động chuyển dịch nhanh. Tuy nhiên, công việc đòi hỏi kỹ năng còn hạn chế, lao động làm khu vực tự sản tự tiêu trong khu vực nông, lâm nghiệp và thủy sản vẫn còn chiếm tỷ lệ tương đối cao. Cơ cấu lao động tiếp tục chuyển dịch nhanh theo hướng giảm tỷ trọng lao động trong khu vực nông, lâm nghiệp và thủy sản, tăng tỷ trọng trong công nghiệp và dịch vụ. Ước tính quý IV, lao động trong khu vực nông, lâm nghiệp và thủy sản là 18,6 triệu người; trong khu vực dịch vụ gần 20 triệu người, trong khu vực công nghiệp và xây dựng là 16,5 triệu người... Tổng số lao động từ 15 tuổi trở lên đang làm việc, có gần 4 triệu lao động đang làm các công việc tự sản tự tiêu trong khu vực nông, lâm nghiệp và thủy sản, chiếm 7,3% lao động có việc làm, đa số họ ở nông thôn và không có trình độ chuyên môn kỹ thuật, thậm chí 10% trong số đó còn chưa từng bao giờ đi học.

Tỷ lệ thất nghiệp duy trì ở mức thấp, lao động thiếu việc làm và lao động phi chính thức giảm so với cùng kỳ 2018 nhưng tỷ lệ thanh niên không đi học và không đi làm vẫn ở mức cao. Số liệu của Tổng cục Thống kê nêu rõ, số người thất nghiệp trong độ tuổi lao động quý IV/2019 gần 1,11 triệu người, tăng 0,3 nghìn so với quý III và giảm 0,9 nghìn người so với cùng kỳ 2018. Tỷ lệ thất nghiệp là 1,98%. Thất nghiệp của lao động thanh niên trong độ tuổi 15 - 24 quý IV/2019 ước khoảng 390,6 nghìn người. Tỷ lệ thất nghiệp của thanh niên là 6,31%, giảm so với quý trước và cùng kỳ. Tỷ lệ thất nghiệp của thanh niên khu vực thành thị là 8,91%. Tỷ lệ thanh niên không có việc làm và không tham gia học tập hoặc đào tạo trong quý IV ước 8,4%, giảm so với quý III, tỷ lệ này ở thành thị thấp hơn nông thôn và ở nữ thanh niên cao hơn nam thanh niên.

Thu nhập bình quân tháng của người lao động tăng so với quý trước và cùng kỳ năm trước, công việc liên quan đến trình độ kỹ năng cao thì thu nhập càng cao

Theo đó, thu nhập bình quân tháng của lao động làm công hưởng lương quý IV/2019 là 6,8 triệu đồng/tháng, tăng 134 nghìn đồng so với quý trước và tăng 819 nghìn đồng so với cùng kỳ năm trước.

Tính chung năm 2019, thu nhập bình quân

tháng của lao động làm công hưởng lương là 6,7 triệu đồng/tháng, trong đó: Thu nhập của lao động nam là 7,1 triệu đồng/tháng, lao động nữ là 6,3 triệu đồng/tháng, lao động thành thị là 7,8 triệu đồng/tháng, lao động nông thôn là 5,9 triệu đồng/tháng.

Thu nhập bình quân tháng của lao động làm công hưởng lương năm 2019 của nhóm “Nhà lãnh đạo trong các ngành, các cấp và các đơn vị” là 11,4 triệu đồng/tháng, tăng 1,7 triệu đồng so với năm trước; nhóm “Nhà chuyên môn kỹ thuật bậc cao” là 9,2 triệu đồng/tháng, tăng 1 triệu đồng; nhóm “Lao động giản đơn” là 4,8 triệu đồng/tháng, tăng 717 nghìn đồng.

Thu nhập bình quân tháng từ công việc làm công hưởng lương năm 2019 của lao động có trình độ từ đại học trở lên là 9,3 triệu đồng/tháng, tăng 1,06 triệu đồng so với năm trước; lao động có trình độ sơ cấp là 7,7 triệu đồng/tháng, tăng 1,08 triệu đồng; lao động chưa học xong tiểu học là 5 triệu đồng/tháng; lao động chưa từng đi học là 4,2 triệu đồng/tháng.

Như vậy, việc chuyển dịch lao động sang khu vực công nghiệp, xây dựng và dịch vụ nhiều hơn, thu nhập của lao động có trình độ cao hơn rất nhiều so với không có trình độ và lao động chung đang cho thấy những chuyển biến theo hướng mới của lao động việc làm trên phạm vi cả nước trong tương lai, đáp ứng yêu cầu ngày càng cao của tình hình phát triển kinh tế - xã hội mới.

4.2. Thu nhập của người lao động Việt Nam dưới tác động của đại dịch Covid-19

Đại dịch Covid-19 xuất hiện tại Việt Nam từ tháng 1 năm 2020 đã ảnh hưởng trực tiếp đến tình hình lao động và việc làm, tác động mạnh mẽ đến thu nhập của người lao động trong các ngành và tại tất cả các tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương. Trong đó, ảnh hưởng rõ rệt nhất vào quý II năm 2020 khi tình hình dịch Covid-19 diễn biến phức tạp, nhiều ca lây nhiễm trong cộng đồng xuất hiện và đặc biệt là việc áp dụng các quy định về giãn cách xã hội được thực hiện triệt để trong tháng 4 năm 2020.

Hàng triệu người lao động bị ảnh hưởng tiêu cực bởi dịch Covid-19, như bị mất việc làm, phải nghỉ giãn việc/nghỉ việc luân phiên, phải tạm nghỉ hoặc tạm ngừng sản xuất kinh doanh, bị giảm giờ làm hay giảm thu nhập... Trong các khu vực kinh tế thì khu vực dịch vụ là chịu ảnh hưởng nặng nề nhất bởi dịch Covid-19 với 68,9% số lao động trong khu vực này bị ảnh hưởng. Ngoài ra, trong các khu vực công nghiệp,

xây dựng và khu vực nông, lâm nghiệp và thủy sản cũng bị ảnh hưởng với 66,4% và 27% (Tổng cục Thống kê, 2020).

Trong bối cảnh dịch Covid-19 diễn biến phức tạp và có ảnh hưởng không tốt tới mọi lĩnh vực của đời sống kinh tế xã hội, nhà nước đã đưa ra những chính sách và các biện pháp mạnh, để kiểm soát và giúp cho công việc khôi phục kinh tế được thuận lợi hơn. Cùng với sự đồng lòng quyết tâm của Đảng, Chính phủ và mọi người dân cũng như cộng đồng doanh nghiệp đã từng bước thực hiện có hiệu quả mục tiêu “vừa phòng chống dịch bệnh, vừa phát triển kinh tế - xã hội”.

4.2.1. Giai đoạn đầu của đại dịch (từ ngày 01/01/2020 đến ngày 31/12/2021)

Số lao động bị ảnh hưởng tiêu cực bởi dịch Covid-19 tăng mạnh

Tính đến tháng 12 năm 2020, cả nước có 32,1 triệu người từ 15 tuổi trở lên bị ảnh hưởng tiêu cực bởi dịch Covid-19 bao gồm người bị mất việc làm, phải nghỉ giãn việc/nghỉ luân phiên, giảm giờ làm, giảm thu nhập... Trong đó, 69,2% người bị giảm thu nhập, 39,9% phải giảm giờ làm/nghỉ giãn việc/nghỉ luân phiên và khoảng 14,0% buộc phải tạm nghỉ hoặc tạm ngừng hoạt động sản xuất kinh doanh.

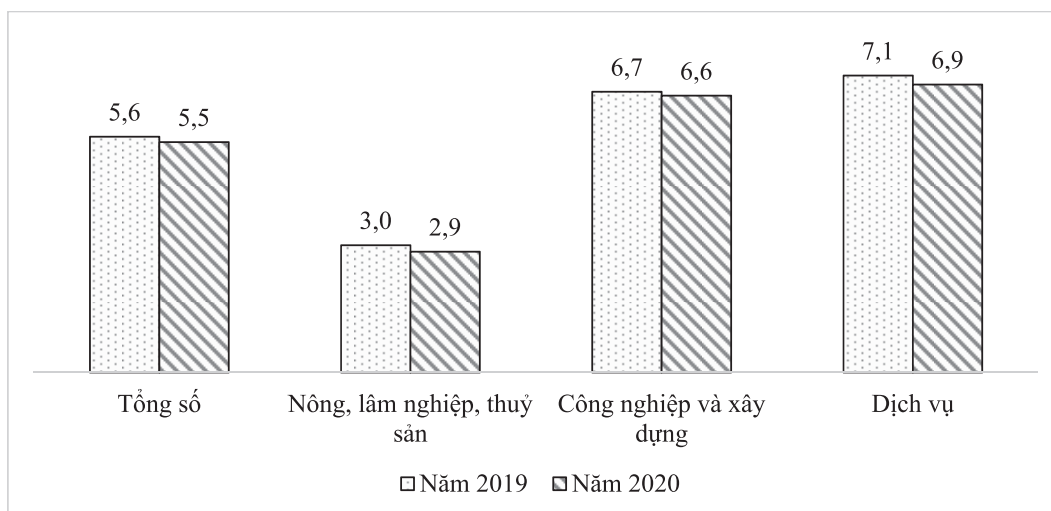
Khu vực dịch vụ chịu ảnh hưởng nặng nề nhất bởi dịch Covid-19 với 71,6% lao động bị ảnh hưởng, tiếp đến là khu vực công nghiệp và xây dựng với 64,7% lao động bị ảnh hưởng; tỷ lệ lao động bị ảnh hưởng trong khu vực nông, lâm nghiệp và thủy sản là 26,4%.

Thu nhập của người lao động giảm ở cả 3 khu vực kinh tế

Trong bối cảnh ảnh hưởng của đại dịch Covid-19, khiến cho người lao động bị mất cơ hội việc làm, thời gian làm việc bị rút ngắn, bị sa thải hay thất nghiệp... đã ảnh hưởng trực tiếp đến thu nhập của người lao động. Theo Báo cáo của Tổng cục Thống kê, so với năm 2019, thu nhập bình quân tháng của người lao động Việt Nam năm 2020 ở cả ba khu vực kinh tế đều giảm. Cụ thể: Năm 2020, thu nhập bình quân của người lao động là 5,5 triệu đồng, giảm 2,3% so với năm 2019 (giảm 128 nghìn đồng). Thu nhập của người lao động khu vực dịch vụ giảm mạnh nhất là 152 nghìn đồng; tiếp đến là nông, lâm, thủy sản 156 nghìn đồng. Người lao động khu vực công nghiệp và xây dựng giảm thấp nhất với 100 nghìn đồng/người/tháng. Tác động này được minh họa rõ ràng trong hình 1 dưới đây:

Hình 1. Thu nhập bình quân của người lao động theo khu vực kinh tế, 2019 - 2020

Đơn vị: triệu đồng

Nguồn: Tổng cục Thống kê

Thu nhập của người lao động có nhiều biến động trong năm 2021

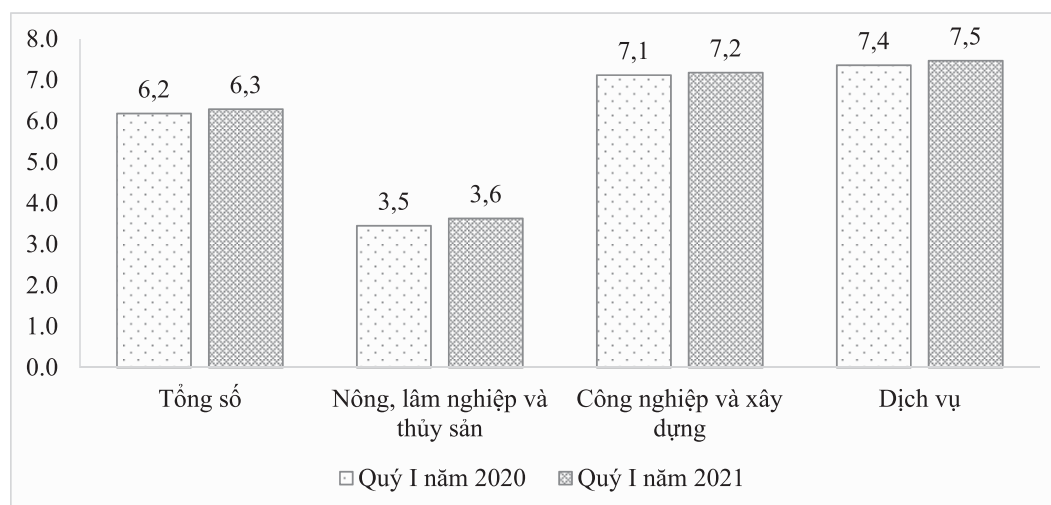
Đầu năm 2021, bất chấp sự bùng phát của đại dịch Covid-19, nhờ các chính sách hỗ trợ kịp thời của chính phủ, thu nhập bình quân của người lao động quý I năm 2021 vẫn tăng so với cùng kỳ năm trước và tăng ở cả ba khu vực kinh tế. Thu nhập bình quân tháng người lao động trong khu vực nông, lâm nghiệp và thủy sản là 3,6 triệu đồng, tăng 181 nghìn đồng so với cùng kỳ năm trước, lao động trong khu vực công

nh nghiệp và xây dựng có thu nhập bình quân là 7,2 triệu đồng, tăng 112 nghìn đồng và thu nhập bình quân của lao động trong khu vực dịch vụ là 7,5 triệu đồng, tăng 55 nghìn đồng so với cùng kỳ năm trước.

Tính chung quý I năm 2021 so với cùng kỳ năm trước, khu vực nông, lâm nghiệp và thủy sản ghi nhận tốc độ tăng thu nhập bình quân cao nhất, tăng 5,2%; khu vực dịch vụ có tốc độ tăng là 1,5% và khu vực công nghiệp và xây dựng có tốc độ tăng thu nhập bình quân thấp nhất, tăng 0,8%.

Hình 2. Thu nhập bình quân tháng người lao động theo khu vực kinh tế, quý I năm 2020 và 2021

Đơn vị: Triệu đồng

Nguồn: Tổng cục Thống kê

Mặc dù thu nhập bình quân chung tăng nhưng mức tăng này không đều giữa các ngành. Một số ngành vẫn chịu ảnh hưởng nặng nề của dịch Covid-19

và thu nhập của lao động trong ngành đó bị sụt giảm so với cùng kỳ năm trước. Có thể kể đến một số ngành như: nghệ thuật, vui chơi giải trí, giảm 5,2%

(giảm 359 nghìn đồng); vận tải kho bãi giảm 2,7% (giảm 234 nghìn đồng).

Thu nhập bình quân tháng của lao động làm công ăn lương quý I năm 2021 đạt 7,2 triệu đồng, tăng 556 nghìn đồng so với quý trước và tăng 132 nghìn đồng so với cùng kỳ năm trước. Lao động nam có thu nhập bình quân cao gấp 1,2 lần lao động nữ (7,6 triệu đồng so với 6,6 triệu đồng).

Sang quý II/2021, theo Tổng cục Thống kê, diễn biến khó kiểm soát của dịch Covid-19 đã làm gián đoạn đà phục hồi thu nhập bình quân của người lao động. Theo đó, quý II/2021 ghi nhận mức giảm thu nhập bình quân của người lao động so với quý trước. Thu nhập bình quân tháng của lao động quý II/2021 đạt 6,1 triệu đồng, giảm 226 nghìn đồng so với quý I/2021 và tăng 547.000 đồng so với cùng kỳ năm 2020.

Trong quý II năm 2021, hầu hết các ngành kinh tế đều ghi nhận mức giảm thu nhập bình quân của người lao động so với quý trước. Người lao động làm việc ở khu vực công nghiệp và xây dựng bị ảnh hưởng về thu nhập nhiều nhất. Cụ thể lao động khu vực này chỉ đạt 6,7 triệu/tháng, giảm 464.000 đồng so với quý trước.

Lao động khu vực nông, lâm nghiệp và thủy sản lại tăng 80.00 đồng/tháng, đạt 3,7 triệu đồng. Theo Tổng cục Thống kê, đây là khu vực duy nhất có mức thu nhập bình quân tăng so với quý trước.

Thu nhập của lao động làm công ăn lương quý II/2021 đạt 6,8 triệu đồng, giảm 411.000 đồng so với quý trước và tăng 455.000 đồng so với cùng kỳ năm 2020. Thu nhập bình quân của lao động nam làm công hưởng lương cao hơn lao động nữ 1,2 lần và thu nhập bình quân của lao động ở khu vực thành thị cao hơn 1,3 lần so với thu nhập của lao động ở nông thôn.

Diễn biến phức tạp của dịch Covid-19 đã tác động nghiêm trọng đến đời sống của người lao động. Thu nhập bình quân của người lao động quý III năm 2021 chỉ đạt 5,2 triệu đồng, giảm 877 nghìn đồng so với quý trước và giảm 603 nghìn đồng so với cùng kỳ năm trước. Như vậy, thu nhập bình quân của người lao động quý III năm 2021 thấp hơn đáng kể so với quý II năm 2020 (5,2 triệu đồng so với 5,5 triệu đồng), trong khi quý II năm 2020 đã ghi nhận thu nhập bình quân của người lao động là mức thấp nhất trong vòng 10 năm trở lại đây.

Cũng theo đó, hầu hết các ngành kinh tế đều ghi nhận mức sụt giảm thu nhập bình quân của người lao động so với quý trước. Trong đó, người lao động làm

việc trong khu vực dịch vụ bị ảnh hưởng thu nhập nặng nề nhất với mức thu nhập bình quân tháng là 6,2 triệu đồng, giảm 1,0 triệu đồng, tương ứng giảm 14,3% so với quý trước; lao động khu vực công nghiệp và xây dựng có mức thu nhập bình quân là 5,8 triệu đồng, giảm 906 nghìn đồng, tương ứng giảm 13,5% so với quý trước. Những diễn biến khó lường của dịch Covid-19 lần thứ tư đã tác động tới khu vực nông, lâm nghiệp và thủy sản. Đây là khu vực có nhiều yếu tố khởi sắc và ghi nhận tốc độ tăng trưởng ổn định về thu nhập bình quân người lao động tương trong thời gian vừa qua. Tuy nhiên, đến quý III năm 2021 thu nhập bình quân của người lao động chỉ là 3,4 triệu đồng, giảm 340 nghìn đồng, tương ứng giảm 9,2% so với quý trước.

Thu nhập bình quân của người lao động trong một số ngành kinh tế vốn đã chịu tác động từ các đợt dịch Covid-19 lần trước, quý III năm 2021 tiếp tục gặp nhiều khó khăn hơn với mức thu nhập bình quân giảm sâu so với quý trước. Trong đó, lao động ngành vận tải, kho bãi có thu nhập bình quân giảm 20,3%, tương ứng giảm 1,6 triệu đồng; ngành dịch vụ lưu trú và ăn uống có thu nhập bình quân giảm 21,2%, tương ứng giảm 1,2 triệu đồng so với quý trước.

Thu nhập bình quân của lao động làm công ăn lương quý III năm 2021 là 6,0 triệu đồng, giảm 795 nghìn đồng so với quý trước và giảm 525 nghìn đồng so với cùng kỳ năm trước. Thu nhập bình quân của lao động nam làm công hưởng lương cao hơn lao động nữ 1,16 lần (tương ứng 6,4 triệu đồng so với 5,5 triệu đồng); thu nhập bình quân của lao động ở khu vực thành thị cao hơn 1,20 lần so với thu nhập của lao động ở nông thôn (tương ứng 6,6 triệu đồng so với 5,5 triệu đồng).

Thu nhập của người lao động có sự khởi sắc vào những tháng cuối năm. Cụ thể, thu nhập bình quân tháng của người lao động trong quý IV năm 2021 là 5,3 triệu đồng, tăng 139 nghìn đồng so với quý trước và giảm 624 nghìn đồng so với cùng kỳ năm trước.

So với quý III, quý đã chứng kiến mức thu nhập thấp nhất chưa từng có trong nhiều năm trở lại đây, sang quý IV mức thu nhập bình quân của người lao động đã được cải thiện hơn (tăng 139 nghìn đồng/người/tháng). Tuy nhiên, diễn biến phức tạp, kéo dài của dịch Covid-19 tác động sâu sắc đến đời sống của người lao động, so với cùng kỳ năm 2020 mức thu nhập của người lao động sụt giảm nghiêm trọng (giảm 624 nghìn đồng/người/tháng).

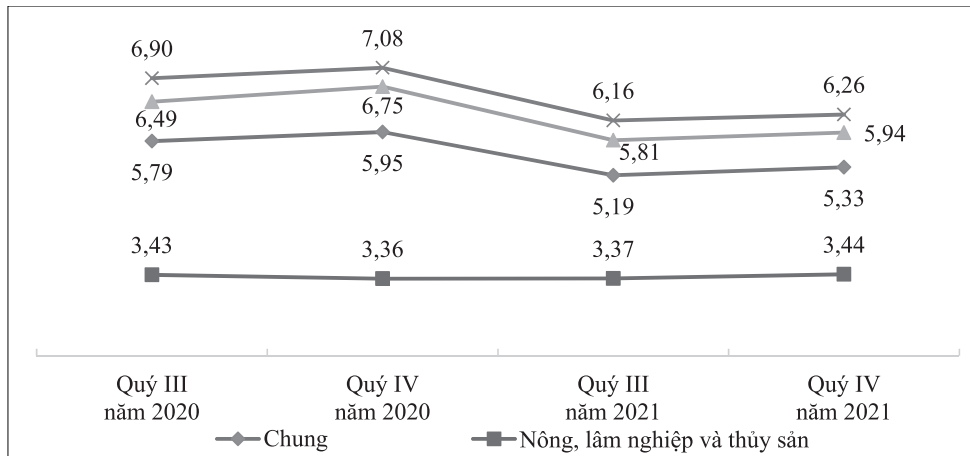
Thu nhập bình quân của người lao động tăng ở cả

ba khu vực kinh tế so với quý trước. Người lao động làm việc trong khu vực công nghiệp và xây dựng có mức thu nhập bình quân tăng cao nhất, với mức thu nhập là 5,9 triệu đồng/người/tháng, tăng 130 nghìn đồng, tương ứng tăng 2,2% so với quý trước. Lao

động khu vực nông, lâm nghiệp và thủy sản có mức thu nhập bình quân là 3,4 triệu đồng, tăng 72 nghìn đồng, tương ứng tăng 2,1%. Lao động khu vực dịch vụ có mức thu nhập bình quân là 6,3 triệu đồng, tăng 108 nghìn đồng, tương ứng tăng 1,7%.

Hình 3. Thu nhập bình quân tháng của người lao động theo khu vực kinh tế, các quý năm 2020 và năm 2021

Đơn vị tính: Triệu đồng

Nguồn: Tổng cục Thống kê

Tính chung năm 2021 thu nhập bình quân tháng của người lao động là 5,7 triệu đồng, giảm 32 nghìn đồng so với năm 2020. Thu nhập bình quân tháng của lao động nam là 6,6 triệu đồng, cao hơn 1,40 lần của lao động nữ (4,7 triệu đồng). Thu nhập bình quân của lao động khu vực thành thị là 7,0 triệu đồng, cao hơn 1,40 lần mức thu nhập bình quân lao động khu vực nông thôn (5,0 triệu đồng).

Xét theo ngành kinh tế, so với năm 2020, lao động trong khu vực nông, lâm nghiệp và thủy sản duy trì được mức độ tăng trưởng dương ổn định, với mức thu nhập bình quân tháng năm 2021 là 3,6 triệu đồng, tăng 7,1%, tương ứng tăng 236 nghìn đồng. Thu nhập bình quân của lao động khu vực công nghiệp và xây dựng là 6,4 triệu đồng, giảm 201 nghìn đồng, tương ứng giảm 3,0% và lao động trong khu vực dịch vụ có mức thu nhập bình quân là 6,8 triệu đồng, giảm 27 nghìn đồng, tương ứng giảm 0,4%.

Thu nhập bình quân tháng của lao động làm công ăn lương năm 2021 là 6,6 triệu đồng, giảm 45 nghìn đồng so với năm 2020. Lao động nam có mức thu nhập bình quân cao hơn 1,15 lần mức thu nhập bình quân của lao động nữ (7,0 triệu đồng so với 6,0 triệu đồng); lao động khu vực thành thị có thu nhập bình quân cao hơn 1,23 lần lao động khu vực nông thôn (7,3 triệu đồng so với 5,9 triệu đồng).

4.2.2. Giai đoạn sau của đại dịch (bắt đầu từ ngày 01/01/2022)

Với quyết tâm phục hồi và phát triển kinh tế để không lỡ nhịp với đà phục hồi của kinh tế thế giới, Chính phủ đã ban hành Nghị quyết 11/NQ-CP ngày 30/01/2022 về chương trình phục hồi và phát triển kinh tế - xã hội và triển khai Nghị quyết số 43/2022/QH15 của Quốc hội về chính sách tài khóa, tiền tệ hỗ trợ chương trình. Các bộ, ngành, địa phương đã tập trung xây dựng kế hoạch hành động để thực hiện đồng bộ các giải pháp. Cùng với sự ủng hộ của nhân dân cả nước và niềm tin của cộng đồng doanh nghiệp, việc khôi phục và phát triển kinh tế - xã hội quý I năm 2022 nước ta đã đạt được nhiều kết quả tích cực, hầu hết các ngành, lĩnh vực có xu hướng phục hồi và tăng trưởng trở lại. Nhờ vậy, thu nhập người lao động được cải thiện rõ rệt.

Thu nhập bình quân tháng của người lao động là 6,4 triệu đồng, tăng mạnh so với quý trước và được cải thiện hơn so với cùng kỳ năm trước

Thu nhập bình quân tháng của người lao động quý I là 6,4 triệu đồng, tăng 1 triệu đồng so với quý trước và tăng 110 nghìn đồng so với cùng kỳ năm trước. Thu nhập bình quân tháng của lao động nam cao gấp 1,36 lần thu nhập bình quân tháng của lao động nữ (7,3 triệu đồng so với 5,4 triệu đồng). Thu

nhập bình quân của lao động ở khu vực thành thị cao gấp 1,43 lần khu vực nông thôn (7,9 triệu đồng so với 5,5 triệu đồng).

Thị trường lao động quý I đang dần sôi động trở lại ở nhiều ngành kinh tế, đời sống của người lao động được cải thiện hơn, thu nhập bình quân của người lao động có sự phục hồi mạnh mẽ. Nếu như quý III năm 2021, thị trường lao động đã trải qua những khó khăn chưa từng có trong nhiều năm trở lại đây, với mức thu nhập bình quân của người lao động là 5,2 triệu đồng, là mức sụt giảm nghiêm trọng; đến quý IV năm 2021 thu nhập bình quân của người lao động có dấu hiệu cải thiện hơn, tăng khoảng 139 nghìn đồng so với quý III/2021. Bước sang quý I năm nay, cùng với các chính sách kinh tế thích ứng linh hoạt, thu nhập của người lao động tăng mạnh so với quý trước, tăng 20,1% (tương ứng tăng khoảng 1 triệu đồng/người/tháng).

So với cùng kỳ năm trước, thu nhập bình quân của người lao động tăng khoảng gần 2%, tăng tương ứng khoảng 110 nghìn đồng và tăng 4% so với cùng kỳ năm 2020, tương ứng tăng 216 nghìn đồng/người/tháng.

Thu nhập bình quân tháng của lao động tăng mạnh tại vùng Đông Nam Bộ và Đồng bằng sông Cửu Long, đặc biệt tại Thành phố Hồ Chí Minh, Bình Dương, Đồng Nai.

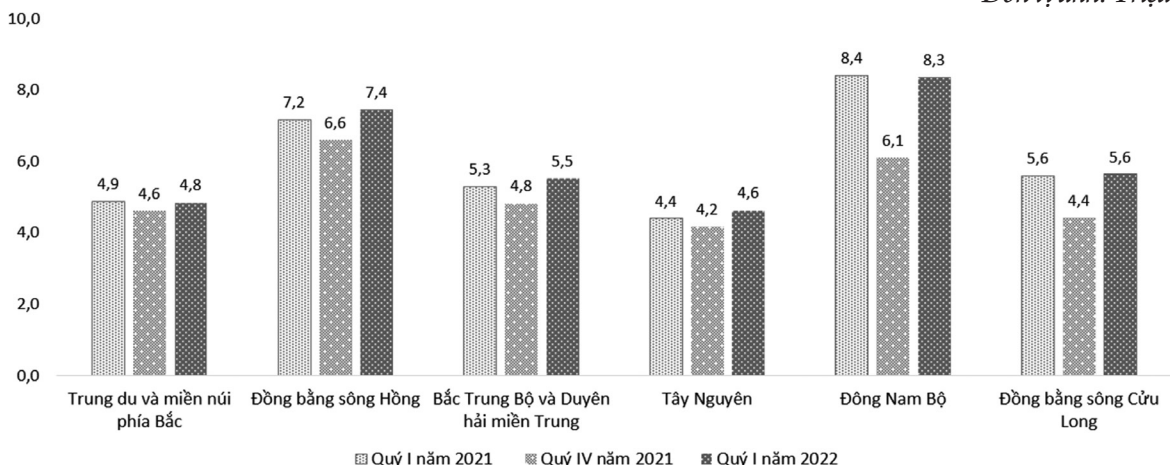
Thu nhập bình quân tháng của lao động vùng Đông Nam Bộ tăng cao nhất trong 6 vùng kinh tế - xã hội, với mức thu nhập bình quân là 8,3 triệu đồng, tăng 36,8%, tương ứng tăng 2,2 triệu đồng so với quý trước. Trong đó, lao động tại Thành phố Hồ Chí Minh, Bình Dương và Đồng Nai có mức thu

nhập bình quân cao nhất cả nước, khoảng hơn 8 triệu đồng/người/tháng. Tại Thành phố Hồ Chí Minh, thu nhập bình quân của lao động là 8,9 triệu đồng/người, tăng 36,5%, tương ứng tăng 2,4 triệu đồng so với quý trước; thu nhập của người lao động tại Bình Dương là 8,6 triệu đồng/người/tháng, tăng 54,0%, tương ứng tăng 3,0 triệu đồng/người/tháng so với quý trước; lao động tại Đồng Nai có thu nhập bình quân là 8,5 triệu đồng, tăng 32,9%, tương ứng tăng 2,1 triệu đồng so với quý trước. Quý I năm nay cũng ghi nhận sự phục hồi mạnh thu nhập bình quân của lao động tại vùng Đồng bằng sông Cửu Long. Trong quý IV năm 2021, lao động tại vùng này vẫn ghi nhận sự sụt giảm thu nhập, đời sống người lao động vẫn tiếp tục chịu nhiều khó khăn do tác động phức tạp và lan rộng của dịch Covid-19; tuy nhiên, sang quý I năm nay thu nhập của lao động tại Đồng bằng sông Cửu Long có nhiều chuyển biến tích cực, với thu nhập bình quân của người lao động là 5,6 triệu đồng, tăng 27,8% so với quý trước.

Mặc dù, trong quý I năm 2022 chứng kiến số ca nhiễm Covid-19 tăng cao tại nhiều tỉnh, thành phố phía Bắc. Tuy vậy, thu nhập của người lao động tại vùng Đồng bằng sông Hồng vẫn có mức tăng trưởng khá, như Hà Nội, Bắc Ninh, Hải Phòng. Thu nhập bình quân của lao động tại Hà Nội là 8,5 triệu đồng, tăng 17,4%, tương ứng tăng 1,3 triệu đồng so với quý trước; lao động tại Bắc Ninh có thu nhập bình quân là 8,2 triệu đồng, tăng 8,3% và thu nhập của lao động tại Hải Phòng là 7,8 triệu đồng/người/tháng, tăng 8,3% so với quý IV năm 2021.

Hình 4. Thu nhập bình quân tháng của người lao động theo vùng kinh tế - xã hội, quý I, quý IV năm 2021 và quý I năm 2022

Đơn vị tính: Triệu đồng

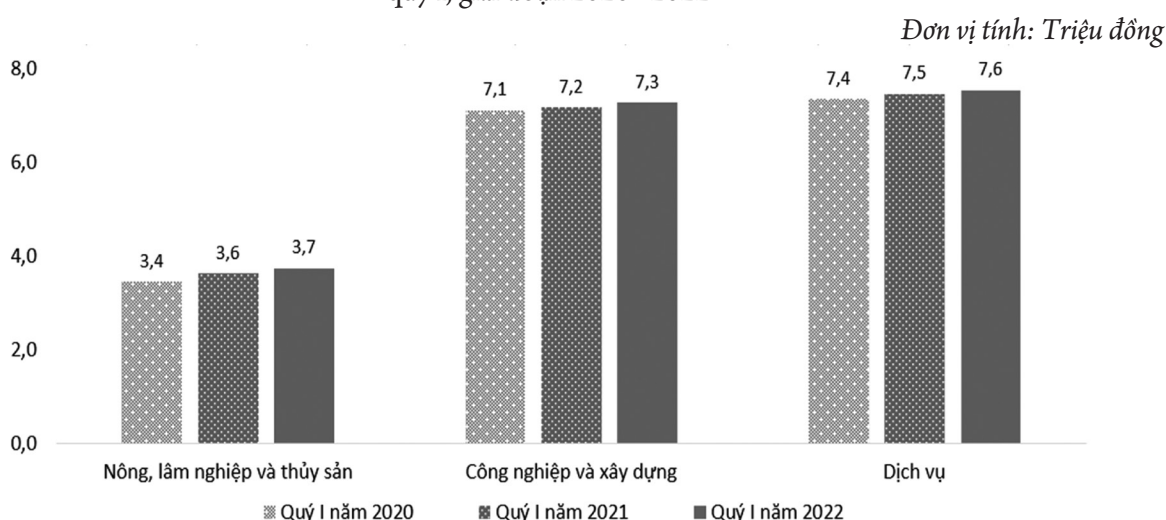
Nguồn: Tổng cục Thống kê

So với quý trước, thu nhập của lao động làm việc trong các ngành kinh tế có sự tăng trưởng khá. Thu nhập bình quân tháng của lao động làm việc trong khu vực công nghiệp và xây dựng là 7,3 triệu đồng, đây là khu vực có tốc độ tăng thu nhập bình quân tăng cao nhất trong ba khu vực kinh tế, tăng 22,6% so với quý trước, tăng tương ứng hơn 1,3 triệu đồng; lao động làm việc trong ngành dịch vụ có thu nhập bình quân là 7,5 triệu đồng, tăng 20,5% so với quý trước, tăng tương ứng gần 1,3 triệu đồng. Lao động làm việc trong ngành nông, lâm nghiệp và thủy sản có thu nhập bình quân là

3,7 triệu đồng, tăng 8,8% so với quý trước, tăng tương ứng khoảng 301 nghìn đồng.

So với cùng kỳ năm 2021, lao động trong ngành nông, lâm nghiệp và thủy sản có tốc độ tăng thu nhập bình quân cao nhất trong ba khu vực kinh tế, tăng 3,1%, tương ứng tăng khoảng 114 nghìn đồng; lao động làm việc trong khu vực công nghiệp và xây dựng có thu nhập bình quân tăng 1,4%, tương ứng tăng 100 nghìn đồng; trong khi đó, lao động làm việc trong khu vực dịch vụ có mức thu nhập tăng không nhiều so với cùng kỳ năm trước, tương ứng tăng 78 nghìn đồng/người/tháng.

Hình 5. Thu nhập bình quân tháng của người lao động theo khu vực kinh tế quý I, giai đoạn 2020 - 2022

Nguồn: Tổng cục Thống kê

Thu nhập của người lao động quý I đã có nhiều khởi sắc ở nhiều ngành kinh tế chủ lực so với quý trước. Lao động làm việc trong ngành công nghiệp chế biến, chế tạo có mức thu nhập bình quân là 7,2 triệu đồng, tăng 24,2%, tương ứng tăng 1,4 triệu đồng; lao động làm việc trong ngành bán buôn bán lẻ có thu nhập bình quân là 7,5 triệu đồng, tăng 23,3%, tương ứng tăng 1,4 triệu đồng; lao động làm việc trong ngành tài chính ngân hàng và bảo hiểm có thu nhập bình quân là 10,8 triệu đồng, tăng 16,5%, tăng tương ứng là 1,5 triệu đồng; ngành kinh doanh bất động sản lao động có thu nhập bình quân là 10,7 triệu đồng, tăng 32,8%, tương ứng tăng 2,6 triệu đồng; lao động làm việc trong ngành sản xuất, phân phối điện, khí đốt có thu nhập bình quân là 9,5 triệu đồng, tăng 8,4%, tương ứng tăng 736 nghìn đồng.

5. Kết luận và khuyến nghị

Đại dịch Covid-19 khiến thị trường lao động Việt Nam gặp nhiều sóng gió với hàng triệu người lao

động bị ảnh hưởng tiêu cực do mất việc làm, phải nghỉ giãn việc/nghỉ luân phiên, giảm giờ làm, giảm thu nhập... Lần đầu tiên trong 10 năm qua, nền kinh tế Việt Nam chứng kiến sự sụt giảm nghiêm trọng về số người tham gia thị trường lao động và số người có việc làm. Thu nhập bình quân của người lao động cũng theo đó bị thâm hụt. Các chỉ tiêu về tỷ lệ thất nghiệp, tỷ lệ thiếu việc làm và tỷ lệ lao động có việc làm phi chính thức đều tăng cao trái ngược hẳn với xu thế giảm trong các năm gần đây. Tuy nhiên, với quyết tâm của Chính phủ, sự nỗ lực triển khai chương trình phục hồi và phát triển kinh tế - xã hội và sự đồng lòng gắng sức của nhân dân, tình hình thị trường lao động dần được phục hồi và đạt được mức tăng trưởng khá.

Kết quả Điều tra lao động việc làm các quý I năm 2022 cho thấy, số lao động bị ảnh hưởng tiêu cực bởi đại dịch Covid-19 đã giảm mạnh, số người gia nhập lực lượng lao động tiếp tục tăng ngay cả khi số ca nhiễm Covid-19 trong cả nước vượt mức hàng chục

ngành ca mỗi ngày. Lao động có việc làm tăng mạnh. Tỷ lệ thất nghiệp và thiếu việc làm đều giảm. Thu nhập của người lao động đã dần được cải thiện.

Tuy nhiên, để thực hiện mục tiêu kép vừa phát triển kinh tế vừa chiến thắng đại dịch, phát triển thị trường lao động bền vững, tác giả đưa ra một số khuyến nghị giải pháp như sau:

- Tiếp tục tập trung tháo gỡ khó khăn cho doanh nghiệp sản xuất, triển khai đồng bộ các giải pháp cải thiện môi trường đầu tư kinh doanh, hỗ trợ doanh nghiệp và người lao động, đẩy nhanh Chương trình phục hồi và phát triển kinh tế.

- Tích cực triển khai các gói hỗ trợ đặc thù, đa dạng hóa các hình thức trợ cấp, mở rộng các chương trình đào tạo hướng nghiệp phù hợp với nhiều đối tượng, đặc biệt là lao động nữ, lao động không có trình độ

chuyên môn kỹ thuật, lao động phi chính thức nhằm ổn định an sinh xã hội, tạo động lực cho người lao động làm việc, góp sức vào quá trình phục hồi và phát triển kinh tế.

- Tích cực đổi mới, triển khai các chính sách đào tạo, đào tạo lại nhằm nâng cao chất lượng nguồn nhân lực thích ứng với yêu cầu tăng trưởng và phát triển kinh tế.

- Triển khai các chính sách để thu hút lao động tự sản tự tiêu, lao động không tham gia hoạt động kinh tế tham gia thị trường lao động, góp phần nâng cao năng suất lao động xã hội và cải thiện đời sống của người dân.

- Nghiên cứu xây dựng các chương trình chính sách đào tạo phù hợp, nâng cao chất lượng nguồn lao động, đảm bảo năng lực cạnh tranh của nền kinh tế.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Dung, B. T. (2022). Tác động của đại dịch Covid-19 đến thị trường lao động Việt Nam. *Tạp chí Tài chính*, kỳ 1 tháng 3 năm 2022.
- Hoàng, N. (2020). Đại dịch Covid-19 ảnh hưởng tiêu cực đến tình hình lao động, việc làm. <http://baochinhphu.vn/Utilities/PrintView.aspx?distributionid=400408>.
- ILO. (2020). Báo cáo nhanh Covid-19 và Việc làm: Tác động và Ứng phó. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---ilo-hanoi/documents/briefingnote/wcms_740946.pdf.
- Kỷ yếu Hội thảo khoa học. (2020). Covid-19, đại dịch và những vấn đề đặt ra đối với phát triển bền vững. Hà Nội.
- Như, Đ. T. & Dân, Đ. T. H. (2021). Tác động của Covid-19 tới Việt Nam: Nhìn từ góc độ thu nhập, việc làm của người lao động. Các kết quả nghiên cứu khoa học và ứng dụng công nghệ. *Tạp chí Công thương*, số 12 tháng 5 năm 2021.
- Quân, N. N. & Điểm, N. V. (2010). *Giáo trình quản trị nhân lực*. NXB Đại học Kinh tế Quốc dân.
- Yến, Đ. T. (2020). *Giáo trình nguyên lý tiền lương*. NXB Đại học Lao động - Xã hội
- Tổng cục Thống kê. (2019a). Thông cáo báo chí Kết quả Tổng điều tra Dân số và Nhà ở năm 2019. <https://www.gso.gov.vn/su-kien/2019/12/thong-cao-bao-chi-ket-qua-tong-dieu-tra-dan-so-va-nha-o-nam-2019/>.
- Tổng cục Thống kê. (2020c). Báo cáo điều tra lao động việc làm quý I năm 2020. [https://www.gso.gov.vn/wp-content/uploads/2020/08/BC-LDVL-Quy-1.2020 finalf.pdf](https://www.gso.gov.vn/wp-content/uploads/2020/08/BC-LDVL-Quy-1.2020%20finalf.pdf).
- Tổng cục Thống kê. (2020d). Báo cáo điều tra lao động việc làm quý II năm 2020. [https://www.gso.gov.vn/wpcontent/uploads/2020/08/BCLDVL_Q2.2020 finalf.pdf](https://www.gso.gov.vn/wpcontent/uploads/2020/08/BCLDVL_Q2.2020%20finalf.pdf)
- Tổng cục Thống kê. (2020e). Thông cáo báo chí tình hình lao động việc làm quý III và 9 tháng năm 2020. <https://www.gso.gov.vn/du-lieu-va-so-lieu-thong-ke/2020/10/thong-cao-bao-chi-tinh-hinh-lao-dong-viec-lam-quy-iii-va-9-thang-nam-2020/>
- Tổng cục Thống kê. (2021). Báo cáo điều tra lao động việc làm quý IV năm 2021. <https://www.gso.gov.vn/du-lieu-va-so-lieu-thong-ke/2022/01/thong-cao-bao-chi-tinh-hinh-lao-dong-viec-lam-quy-iv-nam-2021-va-chi-so-phat-trien-con-nguoi-viet-nam-2016-2020/>
- Tổng cục Thống kê (2022). (2022, tháng 4, 12). Báo cáo điều tra lao động việc làm quý I năm 2022. <https://www.gso.gov.vn/du-lieu-va-so-lieu-thong-ke/2022/04/thong-cao-bao-chi-tinh-hinh-lao-dong-viec-lam-quy-i-nam-2022/>.